

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

היכל
תשיעי

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

דבר מלכות

•
מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מלך המשיח מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•
משיחות ש"פ שמות, כ"א טבת ה'תשנ"ב

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה
הי' תהא שנת פלאות בכל
שנת המאה ועשרים לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לזכות

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
מהרה יגלה אכי"ר

יה"ר שיראה רוב נחת מבניו – התמימים בפרט,
משלוחיו, חסידיו וכלל ישראל – בכלל
ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו הק'
ויבנה ביהמ"ק במקומו ויקבץ נדחי ישראל
בגאולה האמיתית והשלימה
נאו תיכף ומי"ד ממ"ש!

יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד!

לתרומות והקדשות: weeklydvarmalchus770@gmail.com To sponsor a Booklet:

יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד

זיין און מוסיף זיין אין לימוד ספר משנה תורה להרמב"ם, כולל – דורך זיך משתתף זיין (אדער צוגעבן חזוק אין דעם, אויב מ'איז זיך שוין משתתף) אין דעם לימוד הרמב"ם פון כ"כ מבני, ג' פרקים ליום, אדער פרק א' ליום, אדער אין ספר המצוות⁹⁰,

ובפרט – אין ספר הרמב"ם עצמו – הלכות מלך המשיח⁹¹, אין די לעצטע צוויי פרקים פון הלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

און נוסף צו דעם אייגענעם לימוד בזה, זאל מען זען אויך משפיע זיין אויף אנדערע אידן ארום זיך, אנשים נשים וטף, באופן פון „והעמידו תלמידים הרבה“⁹², ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, און דורך דער עצם החלטה בדבר זאל מען תיכף ומיד באקומען דעם שכר, דער קיום בפועל פון דברי הרמב"ם בסיום ספרו⁹³, און לאחרי וואָס מ'האָט שוין דעם „מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו . . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה'“ – וואָס ער איז „בחזקת שהוא משיח“ – זאל ער שוין גלייך ווערן „משיח בודאי“, דורך דעם וואָס „עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל . . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו“⁹⁴,

ביז – כסיום הרמב"ם – „מלאה“⁹⁵ הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים“.

90) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 229 ואילך.

91) כ"ה הכותרת בדפוס ויניצאה רפד. שי.

92) אבות פ"א מ"א.

93) הל' מלכים ספ"א.

94) ישעי' יא, ט.

אלץ פארענדיקט (כנ"ל), האָט מען די הבטחה גמורה אין תורה, און עס וועט זיכער זיין „(תזכור יום צאתך ממצרים) כל ימי חיך . . . להביא לימות המשיח“,

ובפשטות – און מ'דאַרף ניט אַנקומען צו אַ הפסק ח"ו צווישן „כל ימי חיך“ און „ימות המשיח“ (ווי דאָס איז געווען באַ אידן בכל הדורות שלפני דורנו זה), נאָר „כל ימי חיך“ פון יעדער איד, זיינע חיים גשמיים אַלס נשמה בגוף, זיינען כולל בפשטות (אויך) „ימות ה' משיח“ בלי הפסק, וואָרום די גאולה קומט תיכף ומיד ממש ברגע זה ובמקום זה (אפילו אויב דאָס איז אַ מצב פון לילה, „הבאים מצרימה“), אַזוי אַז דער רגע האחרון פון גלות און די נקודה אחרונה פון גלות ווערט דער רגע ראשון און נקודה ראשונה פון גאולה,

און פון „ימי חיך“ בזמן הזה ובמקום הזה, בלי שום הפסק כלל ח"ו (אפילו אויב ער איז שוין עלטער פון שבעים שנה וכיו"ב), גייט יעדער איד גלייך איבער – בתכלית השלימות, „ראובן ו-שמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין“, אין דעם המשך פון „כל ימי חיך“ בימות המשיח, און חיים נצחיים וואָס וועט דעמולט זיין.

יד. ובנוגע לפועל מיינט עס, און די עבודה פון אידן איצטער דאַרף זיין „להביא לימות המשיח“, צו שוין גלייך מגלה זיין בפועל ווי דער מצב פון „הבאים מצרימה“ אין גלות איז באמת אַ מצב פון „גאולת ישראל“, דורך דעם וואָס מ'גרייט זיך אַליין און מ'גרייט צו אַנדערע צו דעם מצב פון „ימות המשיח“.

כולל ובמיוחד – בקשר מיט דעם יום ההילולא פון דעם רמב"ם – דורך מחזק

משיחות ש"פ שמות, כ"א טבת ה'תשנ"ב

א. אויף „ואלה שמות בני ישראל ה-באים מצרימה“¹ שטייט אין מדרש „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“². און דער מדרש איז דערנאָך מסביר ווי יעדער שם פון די „בני ישראל“ (די י"ב שבטים) איז פאַרבונדן מיט דער גאולה.

פאַדערט זיך גלייך אַ ביאור: אין „הבאים מצרימה“ רעדט זיך בפשטות וועגן דער ירידה פון אידן אין גלות מצרים, ווי עס ווערט דערציילט אין המשך הכתובים והפרשיות, און ערשט אַ ריבוי זמן לאחרי זה איז געווען די גאולה ממצרים (ווי עס רעדט זיך ניט אין אונזער פרשה, ניט אין פרשה של-אחרי' – (וארא) נאָר באמצע פרשה של-אחרי' (אין פ' בא)); ווי זאָגט דער מדרש אַז „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“⁴, וואָס דאָס איז פונקט פאַרקערט פון „הבאים מצרימה“ וועגן וואָס עס רעדט זיך „כאן“!?

אין אַ צווייטן מדרש שטייט⁵, און די גאולה ממצרים איז געווען „בשביל . . . שלא שינו את שמם, ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין“. וואָס עפ"ז קען מען זאָגן אַז אין „ואלה שמות בני ישראל“

1) ריש פרשתנו.

2) שמו"ר פרשתנו פ"א, ה.

3) „הוקשה לו שכל פסוקים אלו מיותרים שהרי שמותם כבר מפורשים בסדר ויצא ויגש, ודורש שלכך הוזכרו בריש ספר זה שמדבר בגאולת ישראל ממצרים כו“ (פירוש מהרז"ו שם).

4) להעיר שכל הספר נקרא „ספר ואלה שמות שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה“ (ב"ר פ"ג, ה). ובלשון הרמב"ן (ס"פ פקודי): „ספר הגאולה“.

5) ויקר' פל"ב, ה. וש"נ.

אל הבאים מצרימה“ איז בהדגשה אויך דעם זכות צוליב וועלכן אידן זיינען נגאל געוואָרן פון מצרים („שלא שינו את שמם“). און דאָס איז קיין סתירה ניט צו דעם פירוש הפשוט אין „הבאים מצרימה“ (די ירידה אין גלות), ווייל דאָ איז נאָר אַ רמז אויפן טעם פאַרוואָס אידן זיינען דערנאָך נגאל געוואָרן ממצרים – און במשך הגלות, אַנהויבנדיק פון תחלתה ווען ס'איז געווען „הבאים מצרימה“, איז „ואלה שמות בני ישראל“, „שלא שינו את שמם“: משא"כ לויטן ערשטן מדרש הנ"ל קומט אויס, ניט בלויז אַז בשביל „ואלה שמות בני ישראל“ קומט די גאולה אַ משך זמן לאחרי זה צוויי הונדערט און צען שנים, נאָר נאָכמער – די שמות עצמם נזכרו כאן „על שם גאולת ישראל“, ד.ה. אַז „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ באַ-ווייזן אויף דער גאולה, וואָס דאָס איז לכאורה בסתירה צו פשטות הענין פון „הבאים מצרימה“, די ירידה אין גלות.

אויך דאַרף מען פאַרשטיין: לויטן פירוש המדרש אַז „על שם גאולת ישראל“ אל נזכרו כאן, איז אפילו אויב מ'גע-פינט אַ ביאור ווי „הבאים מצרימה“ איז פאַרבונדן מיט גאולת ישראל – דאַרף מען ערשט האָבן אַ הסברה פאַרוואָס דער פסוק איז דאָס מדגיש: דאָ רעדט מען דאָך איצטער וועגן דער ירידה אין מצרים.

נאָכמער: „על שם גאולת ישראל“ איז כולל אויך – די גאולה העתידה לבוא, ווי עס שטייט אין דעם מדרש האמור בכיור השייכות פון שם יוסף לגאולה, „יוסף ע"ש שעתיד הקב"ה להוסיף ו-

איו געווען בגלוי די שלמות וואָס איז פאַרבונדן מיט „הרי אני כבן שבעים שנה“ צו אויפטאָן „יציאת מצרים“ בכל המצבים (בימים, בלילות ולהביא לימות המשיח), כנ"ל בנוגע לראב"ע.

וע"פ הידוע⁸⁴ אַז אין דעם יום ההילולא פון אַ צדיק איז „כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו“ עולה למעלה, און דאָס איז מאיר ומת-גלה למטה און „פועל“ ישועות בקרב הארץ – איז פאַרשטאַנדיק אַז אין דעם טאָג פון כ"ף טבת, דער יום ההילולא של הרמב"ם, שטייט בגלוי „כל מעשיו ותורתו ועבודתו של הרמב"ם – בחיבור ספר „משנה תורה“ בארץ מצרים און אַלע אַנדערע עניני עבודה שלו במשך שבעים שנות חייו – און דאָס איז „פועל ישועות בקרב הארץ“, אין קרב הארץ פון מצרים⁸⁶ (מצרים וגבולים פון וועלט), באופן אַז דאָס ווערט אַ מורה דרך און „מורה הנבוכים“⁸⁷ פון אידן בכל הדורות שלאחרי זה.

ועפ"ז איז מובן דער אויפטו פון דער „אכילה“ בשבת פ' שמות בשנה זו – וואָרום דאָס קומט פון דער עבודה וטירחא בערב שבת זה, כל מעשיו ותורתו ועבודתו וואָס דער רמב"ם האָט צוגעשטעלט במשך שבעים שנות חייו, וועלכע שטייען אַלע בגלוי און זיינען „פועל ישועות בקרב הארץ“ דעם ערב שבת; איז דאָך דערפון מובן ווי דאָס גיט צו אין דער עבודה פון דעם שבת, די עבודה פון אויפטאָן „גאולת ישראל“ אין דעם מצב פון „הבאים מצרימה“ בגלות!

יג. דער לימוד און הוראה דערפון איז פאַרשטאַנדיק בפשטות, ובפרט ב-דורנו זה ובזמננו זה:

מ'האָט שוין גערעדט מערערע מאָל דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אַז נוסף אויף דעם וואָס ס'איז שוין „כלו כל הקיצין“⁸⁸, האָבן אידן שוין תשובה געטאָן, און מ'האָט שוין אַלץ פאַרענ-דיקט, כולל אויך – „צופוצן די קנעפ-לעד“, און מ'דאַרף נאָר האָבן אַז דער אויבערשטער זאָל אויפגעפּענען די אויגן פון אידן זיי זאָלן זען ווי ס'איז שוין דאָ די גאולה האמיתית והשלימה, און מ'זיצט שוין באַ דעם שולחן ערוך, בסעודת לויטן ושור הבר"ה וכו' וכו'.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אַז אויב שוין באַ דער ירידה אין מצרים טויזנט-ער יאָרן צוריק איז אין „ואלה שמות בני" הבאים מצרימה“ געשטאַנען בגלוי „גאולת ישראל“, און אויב אין אַלע זמנים איז דער עבודה פון אידן צו ממשיך זיין די גאולה אין מצב הגלות,

ועאכ"כ לאחרי וואָס מ'האָט שוין אין דעם דער ריבוי פון מעשינו ועבודתינו במשך כל הדורות, כולל – פון רבי אלעזר בן עזרי' בזמנו, און דער רמב"ם בזמנו, און אַלע צדיקי ישראל בכל הדו-רות, ביז בדורות האחרונים – די עבודה פון רבותינו נשיאינו וועלכע זיינען מיוחסים לבית דוד משבט יהודה, כולל – די עבודה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר ב-משך זיינע שבעים שנה בחיים חיותו בעלמא דין (תר"ם-תש"י) –

איז במכלל-שכ"ן וקל וחומר בדורנו זה ובזמננו זה, לאחרי וואָס מ'האָט שוין

הבאים מצרימה“ – „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“, געמיינט אויך די גאולה העתידה לבוא.

און וויבאַלד אַז אַלע ענינים פון „הבאים מצרימה“ און גאולת מצרים ווערן נמשך אויך לאחרי זה, אויך בזמן הזה – כמאחז"ל⁸⁹, „כל המלכות נקראו על שם מצרים“, און מזכירין יציאת מצרים בכל יום, און „בכל"י דור ודור [וכל יום ויום] חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא [היום] ממצרים“ – לערנט מען דערפון אַרויס, אַז אויך אין דעם איצטיקן גלות דאַרף מען ממשיך זיין „גאולת ישראל“, די גאולה האמיתית והשלימה, כדלקמן.

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהק-דים דעם ביאור אין דעם לעצטן משנה בפרק קמא דברכות⁹² (ווי מ'זאָגט עס אויך אין דעם נוסח ההגדה של פסח)⁹³: „אמר ר' אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר⁹⁴ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ימי חיך הימים כל ימי חיך להביא⁹⁵ הלילות“.

לגאול את ישראל ממלכות הרשעה כשם שגאל אותם ממצרים, דכתיב' והי' ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו וגו'". לויט דעם ווערט די שאלה נאָך שטאַרקער: ניט נאָר וואָס מ'פאַרבינדט די ירידה אין גלות מצרים („הבאים מצרימה“) מיט גאולת מצרים, נאָר מ'פאַרבינדט עס אויך – מיט דער גאולה העתידה לבוא (וואָס קומט גאָר אַ ריבוי זמן לאחרי יציאת מצרים ועאכ"כ לאחרי הירידה במצרים). ובסגנון אחר: וואָס פאַר אַ שייכות האָט „הבאים מצרימה“ (די ירי-דה פון יעקב וכל בניו און טו"ב (17) שנים ישיבה בשלוה, דערנאָך זמן ה-שכחה וכו' וכו' וחרטומי מצרים און פרעה האָבן געפאַרעטעט הבה נתחכמה וכו' וכו' ביז אידן הייבן אַן גלות מצרים) מיט דער גאולה העתידה לבוא?!

דערצו דאַרף מען אויך פאַרשטיין – ווי דאָס איז בנוגע לכל עניני תורה מלשון הוראה: וואָס איז דערפון דער לימוד און הוראה איצטער, טויזנטער יאָרן לאחרי „הבאים מצרימה“ און ל-אחרי יציאת מצרים?

ב. ויש לומר די נקודת ההסברה ב-זה:

דער גאַנצער ענין פון „הבאים מצרי-מה“ איז אין אמת'ן – „גאולת ישראל“. און דאָס וואָס בינתיים איז דאָ אַ ירידה איז דאָס בחיצוניות, אַבער בפנימיות איז די ירידה גופא (ניט נאָר בשביל ועל מנת העלי' שבגאולת מצרים, נאָר נאָכ-מער –) אַ חלק פון דער עלי' וגאולה עצמה, ביז – די עלי' פון דער גאולה האמיתית והשלימה. און דעריבער זאָגט דער מדרש אויף „ואלה שמות בני“

(8) ב"ר פט"ז, ד.
 (9) משנה ברכות יב, ב. רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח הל' ק"ש סי' סז ס"א. – וראה לקמן בפנים.
 (10) משנה פסחים קטז, ב.
 (11) הוספת (ביאור) אדה"ז בתניא רפ"ז. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ע' תריח (בהוצאת קה"ת תנש"א) בשוה"ג.
 (12) יב, ב.
 (13) וכן הוא גם בתוספתא ברכות שם. ספרי ראה טז, ג. וראה מכילתא בא יג, ג.
 (14) ראה טז, ג.
 (15) כ"ה בנוסח ההגדה. שו"ע אדה"ז שם.
 (16) ובתוספתא שם מוסיף כאן „אלו דברי בן זומא“. וראה חסדי דוד לתוספתא שם.
 (6) ישע"י יא, יא.
 (7) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

(84) תניא אנה"ק סז"ד"כח.
 (85) תהלים עז, יב.
 (86) ראה וארא ח, יח.
 (87) ראה לקו"ש חכו" ע' 30. וש"נ.
 (88) סנהדרין צז, ב.
 (89) ראה ב"ב עז, ב. ואילך. פסחים קיט, ב. ועוד.

וחכמים אומרים ימי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא לימות המשיח".

זאגט רש"י: "כבן שבעים שנה – כבר הייתי נראה זקן ולא זקן ממש שבאת עליו שיבה יום שהעבירו רבן גמליאל מנשיאותו ומינו רבי אלעזר בן עזרי' נשיא כדאיתא לקמן בפרק תפלת ה' שחר¹, ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה".

וצריך ביאור אין דער שייכות צווישן דעם מאמר מיטן בעל המאמר¹⁸ רבי אלעזר בן עזרי', און די שייכות דערמיט וואָס די משנה איז געזאָגט געוואָרן ביום (אָדער בקשר מיט דעם יום¹⁹) שנתמנה ראבי"ע לנשיא²⁰, דמסתבר לומר אָ ווי באַלד ראבי"ע האָט זיך עוסק געווען אין דער סוגיא אין תורה אין דעם טאָג ווען ער איז געוואָרן נשיא, איז דאָס פאָר-בונדן מיט זיין עבודה אַלס נשיא ב-ישראל [ע"ד דער חיוב הקדימה בלימוד התורה בענינים שהזמן גרמאי²¹, ויש לומר אָ דע"ז איז בנוגע צו יעדער אידן ובפרט בקשר מיט זיין לימוד התורה אין די ענינים שהזמן שלו גרמא], און אויך די שייכות מיט דברי ראבי"ע, "הרי אני כבן שבעים שנה", שבעים שנה דוקא.

(17) ברכות כח, א.

(18) ראה לקו"ש ח"ז ע' 349. וש"נ.

(19) דגם באם מפרשים ש, וחכמים אומרים כו"

אינם מדברי ראבי"ע, ונאמרו לפני זה וראבי"ע ידע מזה קודם אמירתו (ולכן אמר "ולא זכיתי", ראה תויו"ט כאן). הרי גילוי דברי החכמים במשנה זו הי' דוקא ע"י מה שאמר ראבי"ע ביום שנתמנה לנשיא. וראה לקמן הערה 32.

(20) ובפרט באם מפרשים ש, וחכמים אומרים וכו" הוא מדברי ראבי"ע בעצמו. וראה חסדי דוד שבעה ערה 16, שמוכיח כן מלשון התוספתא שבעה ערה הניל.

(21) רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח. תושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ז.

ד. וביאור הענין:

אין דער משנה גיט זיך אַרויס דער גודל העילוי והשבה פון יציאת מצרים, אָ אויך לאַחרי ווי אידן זיינען אַרויס פון מצרים, האָט מען דעם חיוב פון זכירת יציאת מצרים "כל ימי חייד", סיי בימים און סיי בלילות (כדברי בן זומא), און סיי בעולם הזה און סיי לימות המשיח (כדברי החכמים)²².

דער טעם אויף דעם איז – ווייל (זכירת) יציאת מצרים איז אַ "יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו כו"²³, דעמולט האָט זיך אויפגעטאָן די פתיחת ענין הגאולה²⁴ – אָ אידן זיינען אַרויס פון דעם גדר פון עבדות און געוואָרן בני-חורין בעצם²⁵ ("עבדי הם ולא עבדים לעבדים"²⁶), ובאופן פון אַ פעולה נמשכת²⁷ אויף שטענדיק.

ובעבודת האדם²⁸: יציאת מצרים באַ-דייט די יציאה פון (דער נפש האלקית פון) מיצרים וגבולים פון דעם מאסר הגוף און עולם הזה בכלל, און ווערן פאַרבונדן און פאַראייניקט מיט דעם אויבערשטן דורך תורה ומצוות. און ווי-באַלד אָ דאָס איז אָן ענין כללי אין גאַנץ תורה און אידישקייט, דעריבער "תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייד", ביז באופן אָ, "בכל דור ודור

הויבנדיק פון דעם שולחן ערוך וכו') זיינען מיוסד אויף ספר הרמב"ם.

דאָס הייסט, אָ דער רמב"ם האָט אויפגעטאָן אָ אויך אין אַ מצב פון "לילות", "ערבין" אין מצרים כפשוטו (און מצרים מלשון מיצרים וגבולים) – זאָל זיין "יציאת מצרים", גאולה ישר-אל" (בדוגמא ווי רבינו הקדוש האָט אויפגעטאָן דורך חיבור המשניות⁸², "כדי שלא תשתכח תורה שבע"פ מישר-אל"⁸¹, כמרומו אויך אין התחלת המשנה "מאימתי קורין את שמע בערבין", "מזכירין יצי"מ בלילות", כנ"ל).

און נאָכמער: נוסף אויף "מזכירין יצי"מ בלילות", האָט דער רמב"ם אויך אויפגעטאָן דעם ענין פון "כל ימי חייד להביא לימות המשיח" – כידוע אָ דער ספר הרמב"ם איז כולל אַלע הלכות התורה, אויך די הלכות השייכות לזמן שבית המקדש קיים, און אויך – די הלכות פון ימות המשיח (בסיום ספרו), וועלכע ווייזן אָן צו אידן די הלכות פאַרבונדן מיט ימות המשיח, ווי מ'דאַרף זיך דערצו גרייטן, און דער סדר בפועל ווי עס קומט די גאולה האמיתית והשלימה.

ולהוסיף, אָ דער רמב"ם האָט גע-לעבט שבעים שנה⁸³, "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", וואָס באַווייזט אָ ביי אים

"גאולת ישראל", סיי אַ גאולה רוחנית בערך צו חושך הגלות וואָס איז דעמולט געווען (בדוגמא צו יציאת מצרים אויך אין אַ מצב פון "לילות"), און סיי אַ כח והכנה צו דער גאולה שלימה כפשוטה ("להביא לימות המשיח"), וכמרומו אויך בשם "רמב"ם" – ר"ת "רבות" מופתי בארץ מצרים":

זייענדיק אין מצרים בפשטות האָט דער רמב"ם דאָרט מחבר געווען זיין חיבור הגדול ספר "משנה תורה", ספר "הלכות הלכות" וועלכער איז "מקבץ ל-תורה שבעל פה כולה"⁸¹, וואָס דאָס האָט אויפגעטאָן אַ גאולה (יציאת מצרים) אין אַ מצב פון חושך הלילה של גלות – ווי דער רמב"ם שרייבט בהקדמתו בטעם פאַרוואָס ער האָט מחבר געווען זיין חיבור, בכדי צו באַוואַרענען דעם העלם והסתר וואָס איז געוואָרן אין לערנען און פאַרשטיין תורה, וואָס "אותם הפירו-שים וההלכות והתשובות כו' נתקשו בימינו ואין מבין ענינם כראוי אלא מעט במספר ואין צריך לומר התלמוד עצמו כו'", און דעריבער "ראיתי לחבר דברים המתבררים כו' כולם בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תושבע"פ כולה סדורה בפי כל כו'",

און אַזוי איז געוואָרן בפועל, אָ דער ספר הרמב"ם איז געוואָרן אַ מורה דרך פאַר אידן בכל הדורות, אָנהויבנדיק פון די אידן אין מצרים בדורו של הרמב"ם, ומשם נתפשטו זיינע פסקי הלכות צו אַנדערע ערטער אין וועלט (כידוע פון די אגרות הרמב"ם), ביז – צו אידן אין די דורות שלאַחרי זה, כולל אויך – דורך דעם וואָס אַ ריבוי ספרים אָנ-

(80) בא יא, ט.

(81) הקדמת הרמב"ם לספרו היד.

(82) והרי ספר הרמב"ם הוא, בלשון קצר וצח כלשון המשנה" (הקדמת הכס"מ לספר היד).

(83) סדר הדורות ד"א תתקכ"ז. שם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים ערך רמב"ם בסופו. – ולהעיר שהרמב"ם חי ע' שנה פחות פ"ג יום (סה"ד) שם, ממאור עינים ספכ"ה) – פ"ג יום בין הסתלקותו בכ"ף טבת ליום הולדתו בערב פסח. ואולי יש לומר, שפ"ג יום אלו נשלמו ע"י הפ"ג הלכות שבספר משנה תורה (כמ"ש הרמב"ם בסוף מנין המצוות ע"ס ההלכות שבהקדמת ספרו).

דייט אָז דער אמת'ער ענין פון „הבאים מצרימה“, די ירידה אין חושך הגלות „לילות“, איז – „גאולת ישראל“ (יציאת מצרים), ביז – „להביא לימות המשיח“ (דער ענין אמיתי פון יציאת מצרים), כנ"ל. און דעריבער איז „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“ – ווייל די כוונה איז, אָז אין דעם מצב פון „הבאים מצרימה“, אין מיצרים וגבולים, זאל מען אויפטאָן און מגלה זיין ווי דאָס איז (ניט נאָר בשביל הגאולה, נאָר אָז דאָס גופא איז) „על שם“ גאולת ישראל, ביז (על שם) די גאולה האמיתית והשלימה.

ולהוסיף, אָז „בני ישראל הבאים מצרימה“ זיינען געווען „שבעים נפש“⁷⁵. ויש לומר אָז אין דעם איז מרומו ווי די עבודה באַשטייט אין דעם אָז אויך אין „הבאים מצרימה“, אין גלות צווישן די שבעים אומות (וואָס זיינען כנגד די שבעים נפש)⁷⁶, זאל מען מגלה זיין „גאולת ישראל“. וואָס דער כח אויף דאָס אויפטאָן קומט פון די „שבעים נפש“ „יוצאי ירך יעקב“⁷⁵, ע"ד ווי ראב"ע „כבן שבעים שנה“ גיט דעם כח אויף „מזכירין יצי"מ בלילות“ ביז „להביא לימות המשיח“, צו דערגרייכן דעם עי"ן רבתי פון קריאת שמע (וואו מ'איז מזכיר יצי"מ)⁷².

און דערפון איז מובן אויך דער לימוד פון דעם מדרש צו אידן: מ'זאָל וויסן זיין, אָז אפילו זייענדיק אין גלות, איז נוסף אויף דעם אָז אידן בלייבן קיים בתכלית השלימות כמובן ופשוט, וכמרומו אויך בסוף פ' ויחי – „ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים“, וואָס „ויחנטו“ איז בכדי דער גוף זאָל בלייבן

קיים – איז „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ מוסיף נאָכמער, אָז „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן“: נוסף אויף דעם וואָס אידן בלייבן גאַנץ אלס נשמות בגופים בחיים גשמיים וחיים רוחניים גם יחד, אָ נשמה בריאה בגוף בריא, בתכלית השלימות, שטייען זיי אין אַ מצב (ניט נאָר וואָס פירט צו דער גאולה, נאָר נאָכמער – אַ מצב פון) „גאולת ישראל“, ביז – „כל ימי חיך להביא לימות המשיח“. וכדלקמן.

יב. דערמיט קען מען אויך פאָר-שטיין די שייכות פון פ' שמות מיט כ"ף טבת⁷⁷, דער יום ההילולא פון דעם רמב"ם⁷⁸, וואָס קומט אויס אַלעמאָל בסמיכות צו פ' שמות, ובשנה זו – קומט עס אויס בערב שבת פ' שמות.

ובפרט ע"פ הידוע, אָז די אכילה פון דעם שבת קומט דורך דער עבודה ו-טירחא בערב שבת, כמאחז"ל⁷⁹, „מי ש-טרח בערב שבת יאכל בשבת“, איז פאָר-שטאַנדיק אָז ס'איז דאָ אַ שייכות צווישן דעם יום ההילולא פון דעם רמב"ם מיט דער פרשה אין תורה פון דעם שבת, פ' שמות. און נאָכמער: די „אכילה“ פון דעם שבת קומט דורך דער עבודה (טירחא) פון דעם (יום ההילולא של ה)רמב"ם בערב שבת.

דער ענין אין דעם:

בא דעם רמב"ם זעט מען בגלוי ווי זייענדיק אין אַ מצב פון „הבאים מצרימה“ האָט ער דאָרט אויפגעטאָן (באופן השייך בזמנו) דעם ענין פון

77 כדברי השל"ה (חלק תושב"כ ר"פ וישב – רצו, א), ש, המועדים של כל השנה . . . בכלול יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כו"ל.

78 ראה לקו"ש חכ"ו ע' 26. וש"נ.

79 ע"ז ג, סע"ב.

אָז „כל ימי חיך“ איז כולל – נוסף אויף גאַנץ עולם הזה („ימי חיך העולם הזה“), אויך – „להביא לימות המשיח“. וואָס דער חידוש אין דעם איז אַ צווייענדיק-ער:

1) אַ חידוש אין (דעם דין פון) זכירת יציאת מצרים – אָז (דער חיוב אויף זכירת יצי"מ) „כל ימי חיך“ – וואָס גייט אויף „ימי חיך“ בעולם הזה ובזמן הזה – איז כולל „ימות המשיח“. ביז אָז דאָס איז נכלל אין דעם זכירת יצי"מ פון „כל ימי חיך“ אין עולם הזה (פאָר ימות המשיח).

והתחברתי עם אנשי החכמה לא זכיתי לדעת הרמז שנרמז בכתוב בחיוב קריאת פרשת ציצית בלילה עד שדרשה בן זומא" (פיה"מ להרמב"ם ברכות שם). ויש מפרשים, שלכו"ע (גם לבן זומא) מזכירין יצי"מ גם לימות המשיח (שהרי בודאי לא תיעקר מצוה מן התורה ח"ו), והחילוק בין בן זומא וחכמים הוא רק בנוגע להלימוד מ„כל ימי חיך“ (קול הרמ"ז ושושנים לדוד ברכות שם (הובא בתוס' אנשי שם למשניות שם). חסדי דוד לתוספתא ברכות שם. ספרי דבי רב לספרי ראה שם).

וגם לפי הפירוש (ראה רשב"ץ שם. ועוד. וראה תורה שלימה ח"ב מילואים אות ג) שחכמים ובן זומא פליגי להלכה אם מזכירין יצי"מ לימות המשיח – (א) אין הכרח להכריע שדעת ראב"ע היא כבן זומא, ובפרט באם מפרשים שראב"ע אמר „וחכמים אומרים כו"ל“ (כנ"ל הערה 20). (ב) יש לומר דאדרבה: לפי נמצא שיעי"מ הוא עד כ"כ ענין אחד עם גאולה השלימה (כדלקמן בפנים) – שאין מה להזכיר אז יצי"מ, ואדרבה – הגאולה עצמה מזכירה על יצי"מ (ראה עדי"ו רשב"א לעין יעקב ברכות שם בביאור הטעם שלדעת בן זומא (שאינן מזכירים יצי"מ לע"ל) אין זה ביטול המצוה). ועוד ועיקר: (ג) בכל אופן, כל משנה זו נאמרה ביום שנתמנה ראב"ע לנשיא (כשאמר „הרי אני כבן שבעים שנה“).

וכן מובן גם לפי פירוש המפרשים שחכמים חולקים על בן זומא בנוגע לזכירת יצי"מ בלילות (ראה נ"כ המשנה – רע"ב, תויו"ט, ועוד. אנציק-לופדי' תלמודית שם ע' ר, וש"נ), שיש לומר בזה בג' אופנים הנ"ל. וראה לקמן הערה 44.

וכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים²⁹.

ובפרטיות זיינען אין דעם פאָראַן דריי שלבים ודרגות:

(א) מזכירין יציאת מצרים „בכל יום ויום“ („הימים“): ווען ס'איז מאיר דער אור ה' („ויקרא אלקים לאור יום“³⁰), דאָרף בפשטות זיין דער „לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים“, די עבודה פון אַ אידן צו אַרויסגיין פון מיצרים וגבולים.

(ב) נוסף אויף דעם קומט צו דער חידוש, אָז „מזכירין יציאת מצרים ב-לילות“, ווי בן זומא דרשנ'ט פון פסוק „למען תזכור את יום צאתך מארמ"צ כל ימי חיך . . . כל ימי חיך להביא ה-לילות“ – אָז אפילו אין זמן פון לילה וחושך, ווען עס איז ניט מאיר דער אור ה', ביז אפילו אין דעם לילה פון גלות³¹, קען און דאָרף אויך זיין „יציאת מצרים“.

(ג) די חכמים טוען אויף נאָכמער³²,

29 ואולי אפ"ל שבתניא שם מפרש דהמשנה דפסחים (בכל דור ודור חייב כו"ל) משלימה המשנה דספ"ק דברכות שצ"ל זכירת יצי"מ בכל יום (ראה הגש"פ שבעה ע"א 11).

30 בראשית א, ה.

31 ראה זח"ג סו, ריש ע"ב: בלילה . . . בגלותא.

32 וראה גם זח"ב קסג, ב. ח"ג כב, א. רלח, ב. תקו"ז תכ"א (מט, ב). וראה תו"א מג"א צד, ד. לקו"ש ח"ו ע' 41.

33 לפי הפירוש שהם מוסיפים על בן זומא, ולכו"ע מזכירין יצי"מ בלילות (וכל פלוגתתם אינה בגוף הדיון רק במשמעות הכתוב „כל ימי חיך“) – ראה רשב"ץ ביבין שמועה על הגש"פ כאן. זבח פסח על הגש"פ. פ. של"ה מס' פסחים קנח, א. צל"ח ופנ"י ברכות שם. ועוד. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יו. אנציקלופדי' תלמודית ערך זכירת יצי"מ ע' רא, וש"נ. והפירוש בדברי ראב"ע „לא זכיתי“ לפי פירוש זה הוא – „אע"פ שהשתדלתי

75 פרשתנו א, ה.

76 ראה פרשי' האוינו לב, ח.

דער חידוש אין דעם איז נאָך גרעסער:

2) אע"פ³³ וואָס בימות המשיח (אין אַ מצב של גאולה) איז לכאורה ניט שייך דער ענין פון זכירת הגאולה³⁴, אויך דאָן וועט מען מזכיר זיין יציאת מצרים. און נאָכמער: אע"פ וואָס די גאולה ה' אמיתית והשלימה איז שלא בערך צו גאולת מצרים, זייענדיק אַ גאולה שאין אחרי גלות³⁵, און דעמולט וועט זיין „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"³⁶, די יציאה וגאולה שלימה פון אַלע מיצרים וגבולים, משא"כ גאולת ויציאת מצרים איז דאָך געווען אַ גאולה שיש אחרי גלות, און ניט אַ גאולה שלימה, וואָרום „הרע שבנפשות ישראל עדיין ה' בתקפו" (און דעריבער האָט גע' דאַרפט זיין „כ"י ברח העם"³⁸ – פונ' דעסטוועגן מזכירן יצי"מ אויך לימות המשיח.

והיות אַז מ'וועט דעמולט מזכיר זיין יצי"מ, איז אַ ראי' אַז דאָס איז צוליב אַ תועלת – צוליב דער מעלה און דעם חידוש וואָס יצי"מ וועט אויפֿטאָן אויך דעמולט, כדלקמן.

ה. ויש לומר דעם ביאור בזה:

בגאולת מצרים איז נתחדש געוואָרן

(33) ראה רד"ה כי בחפזו תש"ח ע' (151).

(34) ודוקא בעת הגלות והשעבוד מזכירין ענין הגאולה לשתי פנים: הא' להלל ולשבח להשי"ת על העבר אשר גאלנו וגאל את אבותינו, והב' שעי' זכירה זו מתחוק התקוה והבטחון הגמור בהשי"ת על הגאולה העתידה לבוא (שם).

(35) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. ועוד.

(36) זכרי' יג, ב.

(37) בשלח יד, ה.

(38) תניא פל"א. וראה ד"ה כימי צאתך תש"ח פ"ג ע' (167).

כללות ענין הגאולה, די פתיחת הצינור אויף אַלע גאולות (אויך פון די שפע' טערדיקע גלויות), כולל די גאולה ה' עתידה³⁹.

נאָכמער: אילו זכו, וואָלט יציאת מצרים געווען די גאולה שלימה שאין אחרי גלות, באופן פון „ה' ימלוך ל' עולם ועד", ווי אידן האָבן געזאָגט אין שירת הים³⁹, וואָרום מען וואָלט דעמולט גלייך אַריין אין ארץ ישראל בגאולה השלימה⁴⁰. נאָר היות עס האָבן זיך „אַריינגעמישט" זייטיקע ענינים, איז דאָס ניט אַרויס בפועל.

עפ"ז יש לומר, אַז אמיתית הענין פון יציאת מצרים איז – „ימות המשיח", די גאולה האמיתית והשלימה, און אמיתית ופנימיות הענין פון ימות המשיח איז גאולת מצרים. נאָר בנוגע לפועל – צוליב זייטיקע סיבות – איז דאָ צווישן זיי אַ הפסק זמן (בחיצוניות), ביז די גאולה השלימה קומט בפועל. אָבער אויך די גאַנצע צייט בינתיים (צווישן גאולת מצרים און די גאולה השלימה) – „כל ימי חייד" (בעולם הזה) – דאָרף זיין „תזכור את יום צאתך מארץ מצרים" [ביז אַז „כל הימים מימי גאולה הראשונה מגלות מצרים עד גאולה העתידה בב"א הם ימי צאתך מארץ מצרים"⁴¹]; והיות אַז יציאת מצרים איז בפנימיות דער ענין פון „ימות המשיח", דעריבער איז זכירת יצי"מ „כל ימי חייד" כולל במילא אויך „(להביא לי) ימות המשיח"⁴¹.

(39) בשלח טו, יח. וראה לקו"ש חל"א ע' 77 ואילך.

(40) זח"ג רכא, א. וראה גם עירובין נד, א. שמו"ר רפלב.

(41) להעיר גם, שבהבטחת הקב"ה ליעקב על גאולת מצרים אמר לו, ונאני אעלך גם עלה" (ויגש מה ד, „היינו ב' עליות . . כי עלי' זו השני' היא

ימי חייד" איז כולל נוסף אויף „לילות", אויך „להביא לימות המשיח" – אַז אויך איז אַ מצב פון גלות (וואו ס'איז דאָ אַ מציאות פון „אין תוכו כברו") קען מען אויפֿטאָן די גאולה שלימה.

און דאָס איז מרומז אין דעם וואָס „ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת", אַז (ראב"ע טוט אויף אַז) אויך ר"ג – וואָס דרגת עבודתו איז פאַרבונדן מיט ימות המשיח (כנ"ל) – איז מסכים ומסייע צו דעם סדר ההנהגה פון ראב"ע, אַז „נתנה להם רשות לתלמידים ליכנס לבית המדרש".

י. ויש להוסיף ביאור אויך אין דעם וואָס די משנה הנ"ל איז אין סוף פרק קמא פון מסכת ברכות: די התחלה פון (פרק ראשון) מסכת ברכות איז „מאימתי קורין את שמע בערבין", וואָס דאָס באַדייט (בעבודה רוחנית) די פעולה פון קריאת שמע (קבלת עול מלכות שמים⁶³, ובאופן פון „מאימתי" מלשון אימה⁶⁴) אפילו „בערבין", אין חושך הלילה וה' גלות: און דאָס איז דער תוכן בסוף ה' פרק – וואָס „נעוץ סופן בתחלתן"⁶⁵ – אַז „מזכירין יציאת מצרים בלילות" (ב' קריאת שמע), וואָס יציאת מצרים איז „דבר אחד ממש"⁶⁶ מיט קריאת שמע, „ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דוקא אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כו"⁶⁶.

(63) ברכות רפ"ב.

(64) כפירוש ר"א המלאך בעת למדו משנה זו עם רבינו הזקן (ראה גם סה"ש תש"ד ע' 66. סה"מ תשי" ע' 138). – וכהפס"ד שק"ש צ"ל „בכוונה באימה וביראה ברתת וביזעיה" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס סא. ועד"ז בטושו"ע שם. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 71 בהערות).

(65) ס' יצירה פ"א מ"ז.

(66) תניא ספמ"ז.

וע"פ הכלל הנ"ל פון „נעוץ סופן ב' תחלתו ותחלתו בסופן" האָט עס אַ שיי' כות מיט סיום הש"ס – סיי אין גמרא⁶⁷: „כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב, שנאמר⁶⁸ הליכות עולם לו א"ת הליכות אלא הלכות", אַז אין „הליכות עולם" איז מען ממשך הלכות התורה, ביז די דרגא פון עוה"ב (כולל – בפירושו⁶⁹ עולם התחי' לעתיד לבוא): און סיי אין משניות⁷⁰ – „לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר⁷¹ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (און אויך דער סיום פון גמרא ברכות עצמה איז מיט דעם פסוק), אַז דער אויבערשטער גיט עוז צו אידן (ע"ד „אלעזר בן עזרי"א – אל עזר בן עזר י"ה), אין עוז אלא תורה⁷², ביז אַז עס ווערט „ה' יברך את עמו בשלום", וואָס שלימות ענין השלום (בעולם) איז אין דער גאולה האמיתית והשלימה (כמב' אר"י בענין „פדה בשלום נפשי"⁷⁴).

יא. ע"פ הנ"ל איז פאַרשטאַנדיק דער ביאור אין דברי המדרש „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה – על שם גאולת ישראל נזכרו כאן", אע"פ וואָס בפשטות רעדט זיך עס וועגן די ירידה פון „הבאים מצרימה":

„מזכירין יציאת מצרים בלילות" בא' –

(67) מס' נדה.

(68) תבוקה ג, ו.

(69) ראה רע"ב לסנהדרין ר"פ חלק. מדרש שמואל על מס' אבות בתחלתו.

(70) מס' עוקצין.

(71) תהלים כט, יא.

(72) ראה ויק"ר פל"א, ה. יל"ש בשלח רמז רמד. שהש"ר פ"ב, ג (א). מדרש תהלים ל, ג. ועוד.

וראה לקו"ש חכ"ז ע' 444 הערה ד"ה זה.

(73) שע"ת לאדהאמ"צ נו, א.

(74) תהלים נה, יט.

חורין, אז זיין מציאות איז אין א מעמד ומצב פון חירות, ועד"ז בנדוד, אז די מציאות פון „אלעזר" איז אין א מצב פון „עזריה".

דאס הייסט, אז רבי אלעזר בן עזריה האט אן עזר מיוחד פון דעם אויבער-שטן, און ווי דער אויבערשטער שטייט למעלה מעולם – סיי פון שם אל-אלעזר, און סיי פון שם י"ה (עזריה), וואס ביידע נעמען באווייזן אויף א דרגא שלמעלה מסדר השתלשלות, ועאכו"כ „אלעזר בן עזריה" – שניהם יחד, און פון דארטן באקומט ער עזר מהקב"ה צו זיין א נשיא און געבן כח אידן צו טאן די עבודה פון „יציאת מצרים", „בימים", „בלילות", ביז בימות המשיח ביז „להביא לימות המשיח".

ט. ולהוסיף, אז דער אויפטו הנ"ל פון ראב"ע אלס נשיא איז אויך מרומז אין דעם סיפור אין גמרא, אז „באותו היום (ווען ראב"ע איז געווארן נשיא) סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס, שהי' רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי כו"59:

בא רבן גמליאל איז געווען דער סדר הנהגה מעין דלע"ל, ווען „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", אז „לא יכנס לבית המדרש" א „תלמיד שאין תוכו כברו", ווייל מצד דרגת הקדושה פון לע"ל איז ניטא קיין ארט אויף אן ענין של היפך (ע"ד די הנהגה פון שמאי, מלשון „השם אורחותיו"60, וואס דערפאר

59) ולהעיר מהב' דיעות בהמשך הגמרא כמה ספסלי אתוספו – ארבע מאה ספסלי או שבע מאה ספסלי (שהוא שבעים כלול מעשר).

60) מו"ק, סע"א. וש"נ. לקו"ת שה"ש מה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

איז הלכה כשמאי דוקא לע"ל61. משא"כ בא ראב"ע איז געווען די הנהגה בהתאם ווי דאס איז בעולם הזה בזמן הזה, אז אפילו אין א וועלט פון מיצרים וגבולים און פון העלמות והסתרים, ביז אין א מצב פון חושך הגלות „לילות", וואו עס קען זיין א מציאות פון „אין תוכו כברו", קען מען אויפטאן דעם בירור ועלי" פון „יציאת מצרים"62. און דעריבער איז „באותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס", וואס דאס איז דער ענין הנשיא צו מרבה זיין תלמידים בישראל.

וואלט מען געקענט מיינען, וויבאלד אז ראב"ע לאזט אריין אויך אזא תלמיד וואס „אין תוכו כברו", קען מען מיט אים נאך אויפטאן א גאולה שאינה שלימה (באופן של „אתכפיא" דערפאר וואס דער רע איז נאך בתקפו), ווארום די גאולה שלימה איז תלוי אין דעם אז עס זאל זיין דוקא אלץ „תוכו כברו" „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ": זיינען די חכמים ממשיך און מוסיף – אז „כל

61) ראה מדרש שמואל לאבות פ"ה מ"ט. מקדש מלך לוח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, סע"ב ואילך. תוספות חדשים לאבות בתחלתו. – וראה בארוכה סה"ש תנשא ח"ב ע' 570 ואילך.

62) ולהעיר שלפי הפירוש בסידור האריז"ל הנ"ל (הערה 44), בן זומא וחכמים הם ע"ד ב"ש וב"ה (ראה שיחת ליל ב' דהגה"פ תש"ד – ע' 89), שעבודת ב"ש היא שלא תהי' יניקת החיצונים (מעין המצב דלע"ל), ועבודת ב"ה היא לפעול ולברר גם במקום שיש יניקת החיצונים (עיקר העבודה בזמן הזה, ובפרט בזמן הגלות). ע"ד החילוק בין בן זומא ש, מזכירין יצי"מ בלילות", כי בכחו לפעול יצי"מ גם בעת חושך הלילה, והחכמים דס"ל שאין כח לברר הלילות בזמן הזה, רק בימות המשיח (ועפ"ז תובן השייכות בשיחה הנ"ל דבן זומא וחכמים לב"ה וב"ש). וי"ל שעי"י ראב"ע נמשך הכח „להביא לימות המשיח" גם בלילות בזמן הזה, כבעה"ה הנ"ל.

עפ"ז איז אויך מובן פארוואס מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח (אע"פ וואס דעמולט וועט מען שטיין אין א מצב של גאולה, און א גאולה שלא בערך צו גאולת מצרים) – ווייל: (א) יציאת מצרים איז די התחלה און (נאכ-מער –) די פנימיות פון ימות המשיח, און (ב) יציאת מצרים טוט אויף א חידוש אין ימות המשיח, אז מ'האט אויך די מעלה פון יצי"מ (ווי דאס איז געווען בפועל, צוליב דעם וואס לא זכו אז דאס זאל גלייך זיין די גאולה שלימה) – די מעלה פון „אתכפיא סט"א", וויבאלד אז דער רע איז נאך געווען בתקפו (כנ"ל)63.

אבער די זכירה פון יצי"מ לע"ל איז נאך בדרך „טפל" („שתהא שעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים טפל לו"43), ווייל דער עיקר גילוי דעמולט איז פון דער גאולה השלימה, שלמעלה מכל מדידה והגבלה, נאך צוזאמען דערמיט איז מען מזכיר יצי"מ (בדרך טפל) ווייל די מעלה פון דער גאולה השלימה ל-מעלה מכל מדידה והגבלה לגמרי (ב-אופן פון „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", „אתהפכא"42), ווערט נמשך אין דער מדידה והגבלה פון „כל ימי חיך" במציאות העולם הזה (די מעלה פון אתכפיא אין גאולת מצרים). משא"כ אויב מ'וואלט דעמולט ניט מזכיר געווען יצי"מ, וואלט מען געקענט מיינען אז די גאולה איז אפגעטיילט פון „כל ימי חיך" אין עולם הזה.

רומזת על גאולה העתידה להיות בכ"א" (תו"א ריש פרשתנו). וכן בפרשתנו ג, יד, אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י שם" (תו"א שם).

42) ראה ד"ה כימי צאתך שם. סה"מ מלוקט ח"ב ע' מ ואילך. לקו"ש חט"ז ע' 125 ואילך. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 569 ואילך.

43) ברכות יב, סע"ב.

ו. דערמיט איז פארשטאנדיק די הוספה און דער חידוש פון די חכמים לגבי בן זומא: „נוסף אויף דברי בן זומא, אז מ'האט דעם ענין פון יציאת מצרים „כל ימי חיך" אויך „בלילות", איז דעם לילה פון גלות – זיינען די חכמים מחדש „כל ימי חיך להביא ל-ימות המשיח", אז „כל ימי חיך" בעולם הזה (סיי בימים און אפילו בלילות, אין חושך הגלות) האט מען נוסף אויף דער דרגא פון יציאת מצרים (א גאולה שאי-נה שלימה, ווי דאס איז דעמולט געווען בגלוי), אויך די דרגא פון (יציאת מצרים ווי דאס איז באמת) „ימות המשיח", די גאולה שלימה שאין אחרי גלות.

ולהוסיף בדיוק הלשון „להביא לימות המשיח" (און ניט „לרבות" וכיו"ב כרגיל), אז די עבודה פון (זכירת) יצי"מ „כל ימי חיך" בעולם הזה (א) ברענגט אריין ימות המשיח אין עולם הזה איצטער45, ביז נאכמער (ב) אז דאס

44) זהו לפי הפירוש שחכמים מוסיפים על בן זומא (כנ"ל הערה 32). ולפי הפירוש שחכמים חולקים על בן זומא בנוגע לזכירת יצי"מ בלילות (הרי נוסף למ"ש בעה"ה הנ"ל) – ראה סידור האריז"ל בהגש"פ כאן, שלדעת חכמים אין כח בזמן הזה לברר הלילות, ובמ"א נתבאר (לקו"ש ח"ג ע' 1016) שתוכן הפלוגתא הוא בנוגע ליצי"מ בפנימיות (יציאה גם ממצרים וגבולים דקדושה) גם במצב דלילות, שבזמן הזה אין כח לזה לרוב בנ"א, והכח לזה יהי' דוקא לימות המשיח, ולכן ס"ל לחכמים שדוקא לימות המשיח מזכירין יצי"מ בלילות. משא"כ בן זומא, שהי' למעלה מעולם (ראה ב"ר פ"ב, ד), הי' בכחו לברר הלילות גם בזמן הזה. ועפ"ז נמצא שאצל בן זומא – ע"י ראב"ע שהביא דבריו – הי' מעין המצב דימות המשיח. ובכחו של ראב"ע הנשיא לחבר שניהם – שגם בזמן הזה (אצל כל ישראל) יהי' המצב של ימות המשיח, כדלקמן בפנים.

45) כן שמעתי מאמור"ז ז"ל (ראה שיחת ליל ב' דהגה"פ תשי"ט). וראה גם שיחת ליל ב' דהגה"פ תשי"ט.

ברענגט" בפועל אין „ימי חייך" די שלימות פון ימות המשיח (לשון רבים, כולל אַלע תקופות בזה⁴⁷) בגאולה ה-אמיתית והשלימה.

[דערפון איז מובן אַז דברי החכמים איז ניט בלויז הלכתא למשיחא, נאָר אין דעם איז אַ נפק"מ אין דער עבודה פון אַ אידן (אויך) בזמן הזה (פאַר ביאת המשיח בפועל), אַז אין זיין זכירת צי"מ ווייסט ער אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט „להביא (לימות המשיח)].

ז. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין די שייכות פון דער משנה מיט רבי אלעזר בן עזרי' וואָס איז ביום זה געוואָרן דער נשיא:

דער אויפטו פון אַ נשיא בישראל (נשיא מלשון התנשאות) איז צו פאַר-בינדן און פאַראיינציקן „כל ימי חייך" פון יעדער איד און אַלע אידן – „כל ימי חייך" הגשמיים בעולם הזה ובפרט בזמן הגלות („לילות") – מיט גאולה (יציאה ממיצרים וגבולים) בכלל, ובפרט מיט ימות המשיח, די גאולה האמיתית והשלימה, שאין אחר' גלות: דוקא ער האָט כח צו מחבר ומאחד זיין גלות מיט גאולה, ובפרטיות יותר – מחבר זיין יציאת מצרים און ימות המשיח (ווי זיי שטייען מיט אַ הפסק פון גלות בינתיים), תזכור את יום צאתך ממצרים כל ימי חייך . . להביא לימות המשיח"

תרצ"ט (ספר השיחות ה'תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 323).

46 ראה שיחת ליל ב' דחג הפסח תש"ג (ע' 73) ב' פירושים ב„להביא לימות המשיח": (א) כפשוטו, שמש"ח יבוא. וצריכים להתבונן מה יהי' המצב של כל דבר בעוה"ז בימות המשיח. (ב) שהכוונה והתכלית של כל העבודה בימי הגלות היא „להביא לימות המשיח".

47 ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך ובכ"מ.

– אַז ווי אַ איד לעבט „כל ימי חייך" אַלס אַ נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי וה-חומרי און אין זמן הגלות, זאָל ער קענען אַרויסגיין פון מיצרים וגבולים, און נאָכמער – שטיין אין אַ מצב פון ימות המשיח.

און דעריבער איז דוקא ביום שעלה לנשיאות האָט ראב"ע זיך עוסק געווען אין דער סוגיא פון „מזכירין יציאת מצרים", ביז אויך „בלילות" און „להביא לימות המשיח".

ח. ויש לומר אַז דאָס איז פאַרבונדן דערמיט וואָס ראב"ע האָט מקדים גע-ווען „הרי אני כבן שבעים שנה כו'":

די גמרא דערציילט⁴⁸ אַז ראב"ע האָט געזאָגט „הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה", ווייל ער איז דעמולט געווען נאָר בן י"ח שנה⁴⁸, און „אתרחיש לי' ניסא ואהדרו תמני סרי דרי חירותא". און דאָס האָט באַוויזן אַלעמען אַז ראב"ע איז ראוי צו זיין דער נשיא, האָבנדיק „שערות לבנות של זקנה, ונאה לדרשן להיות זקן"⁴⁹.

דערפון קומט אויס אַז די שלימות פון נשיאות איז פאַרבונדן מיט דעם מספר פון שבעים שנה דוקא, ועד כדי כך אַז ביז דעמולט איז געווען אַ מצב ווען ניט קוקנדיק אויף אַלע מעלות פון ראב"ע, „דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא"⁵⁰, איז „לא זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות עד שדרשה בן זומא",

48 ולפי הירושלמי (ברכות פ"ד סוף ה"א) – בן שש עשרה שנה. ולגירסת האבודרהם – בן י"ג שנה.

49 פרש"י ברכות שם (ד"ה לית לך חירותא). וראה לקו"ש ח"ז ע' 123 ואילך. שיחת אחש"פ תשמ"א. ש"פ ראה תשמ"ב. ועוד.

50 ברכות כו, סע"ב.

ב„אותו יום" ווען ראב"ע איז געוואָרן נשיא.

והביאור בזה:

שבעים שנה איז אַ שלימות אין חיי האדם – כמ"ש⁵¹ „ימי שנותינו בהם שבעים שנה". די שלימות באַשטייט דערפון, אַז דער אדם דערגרייכט דעמולט צו דער עבודה פון בירור כל השבע מדות ווי זיי שטייען בשלימות, שבע כלול מעשר (= שבעים). ובפרטיות יותר – גיט מען דעם אדם „שבעים שנה" בכדי צו טאָן די עבודה פון בירור השבע מדות ווי זיי זיינען זיך מתלבש למטה, אין דער נפש הבהמית („ימי שנותינו בהם", „בהם" לשון בהמה) און פון לעו"ז בכלל (ובכללות – די שבעים אומות העולם), און דורך דער עבודה דערגרייכט ער די שלימות פון שבעים, בחי' עי"ן דקדושה, ראי' אין אלקות, ביז די שלימות בזה לעתיד לבוא⁵².

ועד"ז י"ל בנוגע צו „הרי אני כבן שבעים שנה" פון ראב"ע הנשיא: בכדי צו ווערן אַ נשיא האָט ער געדאַרפט דערגרייכן די שלימות פון „(כ)בן שבעים שנה", דער בירור פון עניני ה-עולם (וועלכע טיילן זיך אויף שבעים, שבעים אומות וכו'). און דאָס האָט אים געגעבן דעם כח אַז ביי אים זאָל ווערן „זכיתי שתאמר יצי"מ בלילות", אַז מ'זאָל קענען אויפטאָן דעם ענין פון יציאת מצרים (די גאולה ממיצרים וגבולים) אפילו שטייענדיק אין אַ מצב של תחתון („לילות"), נוסף אויף דער עבודה בזה בכל יום ויום, ביז אויך – „כל ימי חייך"

51 תהלים צד"ק, יו"ד.

52 ראה בכל זה – ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות – אות עי"ן ע' רפט ואילך. קובץ י"א ניסן שנת הצד"ק עה"פ ימי שנותינו בהם שבעים שנה (ע' 87 ואילך). וש"נ.

להביא לימות המשיח⁵³, (מעין) דעם עילוי פון דער גאולה השלימה⁵⁴, ווען עס ווערט (שלימות הבירור פון אַלע שבעים אומות כו, און) דעם גילוי פון שבעים⁵⁵, עי"ן דלמעלה, „והיו עיניך רואות את מוריד"⁵⁶, ובאופן אַ אלקות שטייט בגלוי בכל העולם, „ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"⁵⁷.

ויש לקשר זה אויך מיט שמו פון רבי אלעזר בן עזרי' – וואָס כשמו כן הוא: „אלעזר" אותיות אל-עזר, און „עזריה" אותיות עזר יי"ה. און „אלעזר בן עזרי'" איז דער חיבור פון שניהם יחד [באופן אַז דער עיקר איז עזרי', און אלעזר איז מקבל פון (בו) עזרי', אַדער אַז דער עיקר איז אלעזר און ער איז „בן עזרי'", דער המשך פון עזרי', ויפה כח הבן מכח האב⁵⁸, אַדער ע"ד דעם פירוש אין „בן

53 (53) ולהעיר מיוחס ראב"ע שהוא „עשירי לעזרא" (ובירושלמי יבמות פ"א ה"ה, שהעיד עליו ר' דוסא בן הרכינס ש„עיניו „כלומר מראיתו ותואר פניו" – פני משה) דמיון לדודי" (לעזרא), והרי בנוגע לעזרא איתא במדרש (הובא בפרש"י יחזקאל מג, יא. פתיחת התויו"ט למס' עדיות. וראה ברכות ד, סע"א) דראוי הי' הבנין השלישי להיות בעת שעלו מבבל אלא שגרם החטא (ע"ד שהי' בזמן יצי"מ, כנ"ל ס"ה).

54 ראה קול סופר על המשנה ברכות שם (יב, סע"ב), שמפרש „זכיתי" מלשון „זכו", ע"פ מאחזיל (סנהדרין זח, א) עה"פ (ישע' ס, כב) „בעתה אחישנה" – „זכו אחישנה", ע"ד שאמר הקב"ה „נצחוני בני נצחוני" (ב"מ נט, ב), „וזה זכו, אם יגיעו בני ישראל למדרגה לנצח ברצונם את השכינה ע"ד מי מושל בי צדיק, הקב"ה גזור גזירה והצדיק מבטלו (ראה מו"ק טז, ב), אז אחישנה".

55 להעיר מדברי ראב"ע שימות המשיח שבעים שנה (סנהדרין זט, א).

56 ישע' ל, כ.

57 שם מ, ה.

58 שבועות מה, סע"א. וש"נ.